

UZONYI PÁL

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Germainisztikai Intézet
uzonyi.pal@btk.elte.hu

Uzonyi Pál: Egynyelvű és egyben kétnyelvű, azaz hibrid szótárak szerkesztésének lehetőségei nyomtatásban és elektronikusan
Alkalmazott Nyelvtudomány, Különkiadás 2017
doi:<http://dx.doi.org/10.18460/ANY.K.2017.001>

Egynyelvű és egyben kétnyelvű, azaz hibrid szótárak szerkesztésének lehetőségei nyomtatásban és elektronikusan

This paper discusses some types of hybrid dictionaries. Mainly due to electronic developments, a wide spectrum of combinations of monolingual and bi- or multilingual lexicographic solutions has been established since the publication of the first bilingualised dictionaries. Computer aided solutions of hybridization can remove difficulties of use originating in the print format, thus advantages of monolingual and bilingual dictionaries resp. may be effective jointly.

A címben megnevezett szótárfajta jelentésdefiníciókat és ekvivalenseket ad meg a szócikkeiben. A kétféle adat közül az ismertebb szótártípusokban vagy csak az egyik, vagy csak a másik szerepel (tehát vagy a definíció, vagy az ekvivalens). Tanulmányomban elsősorban a tanuló és a szaknyelvi hibrid szótárakról szeretnék írni – az utóbbiról rövidebben.

A szótárhasználati felmérésekből (pl. Ripfel–Wiegand, 1988 vagy Lew, 2004) általában az derül ki, hogy az idegen nyelvet tanulók sokkal gyakrabban és eredményesebben használják a kétnyelvű szótárakat. Az egynyelvű szótárak hatékony használata leginkább a magasabb szintű nyelvtudás esetében figyelhető meg. Egy ideig a nyelvtanítás vezérelve volt, hogy ki kell zárni belőle a tanuló anyanyelvét, aminek nagyon jól megfeleltek a külföldön íródott nyelvkönyvek és értelmező szótárak. Ma már ezt a legtöbben másképp, árnyaltabban látják. Azok mindenképpen, akik kétnyelvű szótárakat és/vagy kontrasztív szellemű nyelvtanokat írtak vagy írnak – közéjük sorolom magamat is. Az azonban szerintem is ésszerű törekvés, hogy az idegen nyelv használatában – és így a tanulása során is – kapcsoljuk ki az anyanyelvet, ahol lehet. Természetesen nem mindenhol lehet, és nemcsak azért, mert pl. a fordítás is lehet "hétköznapi" nyelvhasználat egy többnyelvű társaságban, hanem azért is, mert amíg az idegen nyelv tudásának szintje nem közelíti meg eléggé az anyanyelvét, bizonyos tartalmakhoz egyszerűen nem fogunk tudni idegen nyelvi kifejezést rendelni, és ilyenkor a kisebb ellenállás irányába menve az anyanyelvi alak ugrik be (vö. Piotrowski, 1989: 80 vagy Laufer, 1995). Minél kisebb az idegen nyelvi tudás, annál valószínűbb ez a forgatókönyv. A lexikográfiában erre találták ki az L1-L2, azaz "anyanyelv → idegen nyelv" szótárakat.

Ma az okostelefonján bárki bármekkora ilyen szótárt magával hordozhat. A beszédfelismerő és beszédgeneráló applikációk összekötése a fordítóprogramokkal azt is lehetővé tette, hogy a szavak/kifejezések megkeresése és ekvivalenseik kimondása a szóbeli kommunikációt se zökkentse ki feltűnően a természetes ritmusából. Ezek a programok gyakran több tucatnyi nyelven fordítanak oda és vissza. Mivel azonban ezek alapvetően nem szótár-, hanem fordítóprogramok, nem szócikket adnak, csak egy-egy ekvivalenst, mégpedig a poliszém és homonim szavak esetében is (pl. megeshet, hogy a *fél* magyar keresőszóra az angolban egyedül a *party* szót kapjuk).

A klasszikus formátumú, címszavakhoz rövidebb-hosszabb szócikket rendelő szótárak használata is felgyorsítható azonban az elektronika eszközeivel, pl. a MoBiMouse rámutató és lemmatizáló eljárásával, vagy akár beszédfelismeréssel is, de felépítésük nem a szóbeli, hanem az írásbeli (olvasás, írás) kommunikációban való használatot támogatja, ahol van idő a megtalált szócikk információhalmazában megkeresnünk a nekünk megfelelőt.

Visszatérve az idegen nyelv valamely szavát kereső szótárhasználóhoz, kimondhatjuk, hogy ő többnyire ekvivalenst keres, ami a receptív szótár használójára nem feltétlenül igaz. A legkézenfekvőbb kezdőlépés ehhez az L1–L2 szótár megkérdezése, és amint megvan ez az ekvivalens, a teljes tisztánlátás érdekében rögtön fel lehet ütni egy célnyelvi értelmezőt is, de ez a köztes interlingvális lépés többnyire kikerülhetetlen.

Ha ezt a kétféle szótárt, azaz az idegen nyelvre fordító kétnyelvűt és az idegen nyelvi értelmezőt ilyen hatékonyan lehet együttesen használni, akkor miért nem csinál senki sem a kettőből egyet, azaz anyanyelvi kiindulású hibrid szótárt? A létező hibrid nyomtatott szótárak ugyanis a kezdetektől fogva ellenkező iránnyal, ún. kétnyelvűsített (bilingválizált) szótárakként íródtak. Igaz, Tomaszczyk (1983) és Snell-Hornby (1987) szinte egyidőben az L2–L1 bilingválizált szótárak megjelenésével írtak ezek megfordításának lehetőségeiről, azzal a céllal, hogy a receptív szótárból produktívát csináljanak. Ez azonban a poliszémia és szinonímia miatt a nyomtatott környezetben technikailag szinte kivitelezhetetlen, hiszen minden ekvivalens után egy szócikknek kellene állnia, ami megsokszorozza a terjedelmet.

Az L2-L1 irányt nyilván egyszerűbb megvalósítani, hiszen általában egy már meglévő értelmező szótár jelentésdefiníciói után beírják egy másik nyelven az ekvivalenseket. Az első ilyen már közel 50 éve megjelent: Hornby et al. (1970) egy angol–kínai kétnyelvűsített szótár volt, azóta több más nyelvpárra írtak ilyeneket, pl. Hornby et al. (1986): angol–héber, Müller et al. (1993): német–cseh, Magay (2003): angol–magyar, amely az eddig egyetlen ilyen nyomtatott szótár magyar ekvivalensekkel. Már többen írtak erről a szótártípusról (többek közt Hartmann, 1994; Nakamoto, 1995; Kernerman, 1994), és a vélemények nem egységesen pozitívak. Kimondottan a szótárhasználatot vizsgálták többen is (Hartmann, 1994; Lew, 2004; Laufer–Melamed, 1994; Laufer–Kimmel, 1997). Laufer és Kimmel (1997) többek között arra a megállapításra jutott, hogy sok

szótárhasználó az idegen nyelvű értelmező definíciót egyszerűen átugorja, azaz rögtön az anyanyelvi ekvivalenst keresi, tehát a kétnyelvűsített szótárt kétnyelvűként használja (Laufer–Kimmel 1997: 367).

Pujol–Masnou–Corrius (2008: 764) még több mint 10 évvel ez után is a nyomtatott szótárak technikai lehetőségein belül próbálják kezelni ezt a didaktikai szempontból is aggályos tanulói hozzáállást. Amit javasolnak, az az ekvivalensek "halasztott" hozzáférhetősége a felhasználó számára (a szótártípust angolul "print deferred bilingualized dictionary"-nek nevezték el). A "halasztás" azt jelenti, hogy az ekvivalenshez való hozzáférés itt nehezebb, mint a klasszikus bilingválizált szótárakban, ahol az idegen nyelvű definíció után rögtön ott látjuk – ha akarjuk, ha nem! – az anyanyelvi ekvivalenst. Ezt a késleltetést úgy oldják meg, hogy az ekvivalensek az egynyelvű szótárrésztől elkülönítve, a kötet második felében kapnak helyet, mégpedig egy L1–L2 irányú kétnyelvű szószedet formájában. A lista anyanyelvi címszavai mind sorszámot kapnak, és az értelmező szócikkben ezek a számok állnak. Ha tehát – egy konstruált példával élve – a *Tisch* címszó definíciója után az ekvivalens pozíciójában a 972-es szám áll, fel kell lapoznunk az egyébként alfabetikusan rendezett magyar–német listát a 972. sorszámú szónál, amely az *asztal* lesz. Ez a lista bizonyos fokig lehetővé teszi a szótár ellenkező irányú használatát is. Ennek a szótárnak persze az L2–L1 irányú használat a fő rendeltetése, de ebben bizonyára el is érte az adott területen a nyomtatott szótárírás technikai határait.

Amiben aligha léphet tovább – és kelhet versenyre az elektronikus megoldásokkal –, az a rugalmasság, a sokféle felhasználói igényhez való igazodás képessége, aminek kulcsszava a hiperlink. Egy papírkönyv lapjain semmire sem kattinthatunk, vagy ha rátesszük az ujjunkat, semmiképp sem az fog történni, mint egy érintőképernyőn. Vagy, visszatérve az említett beszédfelismerő interfészre: Bármilyen szuggesztíven és hangosan mondunk egy címszót a papírszótárunknak, az nem fog magától ott kinyílni. Igaz, ez az utóbbi már nem függ össze szorosan a linkekkel. Viszont az a lehetőség, hogy a számítástechnika mai állása szerint szinte bármi bármivel összeköthető (legalábbis fizikailag, mert azért ne feledkezzünk meg a jogokról, engedélyekről, ezekhez kapcsolódó összegekről stb.), a múltban elképzelhetetlen szótártípusok, komplex információs rendszerek megjelenését teszi lehetővé.

Az elektronikus szótárírás lehetőségeiről, perspektíváiról, ilyen szótárak kísérleti és elkészült példányairól ír részletesen többek között Kernerman (2002). Ezek főként nyomtatott hibrid szótárak digitalizált verziói. Egyedül a Pass-Q-Word (vö. Stock, 1997) lép ennél látványosan tovább, amelyet angol–franciára és angol–olaszra kezdtek el fejleszteni, de végül nem publikálták (Kernerman, 2002: 616).

Megjelent viszont 2002-ben CD-n, online¹ pedig ingyenesen is használható a klasszikus Kernerman-struktúrában íródott, viszont egy helyett 20 nyelv ekvivalenseivel (magyarokkal is) ellátott GlobalDix (Herpiö, 2001). Az elektronikai pluszok egyike, hogy az angol címszavakat kattintásra kimondja.

Egy másik, hogy a szócikkben található angol szóalakok, beleértve a szófaji megjelöléseket is, hiperlinkeként működnek, azaz kattintásra lemmává alakulnak. Az is előny véleményem szerint, hogy egynyelvű angol szótárként is használható, ha a felkínált célnyelvek közül egyet sem választunk ki. Ezáltal is a sokoldalúbb, rugalmasabb felhasználás válik lehetővé.

A számítástechnika azt is lehetővé teszi, hogy két nyelv oda-vissza bilingválizált értelmező szótárait összelinkeljük, aminek eredménye nemcsak a kétirányúság lesz, hanem – megfelelő szimmetria esetén – a két nyelv beszélőinek egyetlen célcsoportban való integrálása is (az előbbit biszkopális, az utóbbit bidirekcionális szótárnak is nevezik). Létezik ilyen, az online szabadon használható ELDIT² részeként, amely a német–olasz nyelvpárra, mindkét nyelv beszélői számára íródott nyelvtanuló rendszer (lásd pl. Abel–Weber, 2000; Gamper–Knapp, 2003). A szótári modul 3000 német és ugyanennyi olasz címszót tartalmaz. Ebben nemcsak a címszavak definíciói mellett állnak ott az ekvivalensek, amelyek a másik nyelvirány linkjeiként működnek, hanem a kifejezések is le vannak fordítva (Abel–Weber, 2000: 810).

Hasonló megoldásokat találunk Lo Cascio (2006) olasz–holland nyelvpárra készült bidirekcionális szótárában (lásd még Lo Cascio–Nijpels, 2006).

Az ELDIT és Lo Cascio szótára lexikográfiai anyagát tekintve egyaránt új fejlesztés. Elképzelhető azonban az is, hogy meglévő elektronikus egynyelvű szótárakat kapcsolunk össze. A nyelvtanulás szempontjából az a legjobb megoldás, ha mindkét nyelvben idegen anyanyelvűeknek készült egynyelvű tanulói szótárt választunk az összekapcsoláshoz. Az angol és a német esetében pl. ez lehetséges, mert mindkettőhöz már több ilyen egynyelvűt is írtak, és ezeknek általában van elektronikus verziójuk is (pl. OWP, 2000, ill. LTWDaF, 2010). A magyar nyelv értelmező szótárai között is vannak ugyan tanulói szótárak, de ezek magyar anyanyelvűeknek készültek (Grétsy–Kemény, 1992; Eöry, 2010), így erre a célra nem alkalmasak (az archaizmusok, tájnyelvi szavak, minimális nyelvtani információ stb. miatt).

Mit tehetünk tehát a magyar–német vagy magyar–angol nyelvpár esetében, ha nem akarunk új szótárakat szerkeszteni, hanem már létezőket szeretnénk összekapcsolni? Idegenajkúaknak egyelőre nem készült magyar értelmező tanulószótár, tehát a célcsoport elsősorban magyarajkú lehet. Számukra íródtak viszont kétnyelvű szótárak magyar kiinduló nyelvvel, melyek egyike-másika tanulószótárként is funkcionálhat. A hiperlinkek segítségével technikailag megoldható, hogy az ekvivalensek helyén egy kattintásra az egynyelvű szótár szócikkei jelenjenek meg az odaillő szemémák feltűnő kijelölésével. Az ekvivalensek e szócikkek címszavai lennének, amelyek azonban részletes nyelvtani információkkal, jelentésdefinícióval, esetenként szinonimákkal, példaanyaggal ellátva megkönnyítenék a helyes szóválasztást és a szavak megfelelő grammatikai szerkezetekben való használatát. Ez a célja azoknak a szótárhasználóknak is, akik "papír alapon" előbb felütik az "anyanyelv → idegen nyelv" irányú kétnyelvű, majd az egynyelvű idegen nyelvi szótárt. Hogy

nézne ki mindez elektronikus formában? Hasonlít Tomaszczyk (1983) és Snell-Hornby (1987) javaslatára, de semmiképp sem azonos ezzel, főleg azért, mert elektronikus megoldásokkal operál. Példaként Halász–Földes–Uzonyi (2002) *felvétel* szócikkét választottam, a német egynyelvű szótár pedig a LGWDaF (2000) lett.

felvétel

1. megkezdés, létesítés \N\; *kapcsolatok felvétele* **2.** átvétel \N\; pénz felvétele még: \N\; *csomagok felvétele [postán]* **3.** (vhová) **a**) tagként/hallgatóként \N\; *felvétel az egyetemre* **b**) munkaerőként való alkalmazás \N\ **4.** rögzítés (vhová) **a**) írásban \N\; *adatok felvétele*
b) hangszalagra/videóra stb. \N\; *helyszíni felvétel; lassított felvétel; színes felvétel*
5. tanórát felsőoktatásban \N\

A magyar szó 3.b) jelentésével összekötött német szemémák valamilyen háttérszínnel vagy egyéb módon megjelölve jelennek meg, ha az adott magyar jelentésváltozatra vagy az esetleg utána tett szimbólumra kattintunk, amely itt "\N\".

Ein·stel·lung *die*; **1** der Prozess, bei dem man j-n einstellt (1) od. j-d eingestellt wird \U\; *die E. neuer Mitarbeiter* \| K-: **Einstellungs-, -gespräch, -stop, -termin** **2** *nur Sg*; das Einstellen (4) e-s technischen Gerätes \U\ \| -K: **Fein-** **3** das Aufhören [...]

An·stel·lung *die*; **1** e-e Arbeitsstelle *mst* für ziemlich lange Zeit aufgrund e-s Vertrags \U\ <e-e A. finden, haben>; e-e A. *beim Staat* **2** *nur Sg*; das Anstellen (3) \U\ <die A. neuer Arbeitskräfte>

A magyar–német szótárban semmi sem marad a német nyelvű adatokból, legalábbis ezek nem láthatók, ha semmire sem kattintunk. A példák és egyéb szintagmák külön kattinthatók, és a kétnyelvűben szereplő német ekvivalensük egy előugró ablakban jelenik meg. A német egynyelvűvel összekötött magyar szócikkrészek többnyire a helyenként kissé kibővített glosszák, amelyek az újabb magyar–német szótárakban a poliszém szavak minden jelentésében, ill. azonos szófajú hominimák mellett is jelen vannak. Monoszém szavak esetében erre nincs szükség, ilyenkor maga a címszó is működhet linkként. A német szócikkektől is el lehet jutni a magyarokhoz (lásd "\U\" mint 'Ungarisch'), de mivel ez egy magyaroknak készült kétnyelvű szótár magyar része, csak korlátozottan alkalmas a magyart idegen nyelvként tanulók vagy használók részére. A magyar felhasználók számára viszont célszerű lenne lefordítani az egynyelvű szótár többszavas egységeit is, ami persze valamennyi többletmunkát jelentene. A lexikográfiai munkát egyébként amúgy sem lehetne megúszeni, hiszen a jelentések egymáshoz rendelése is jócskán túlmegy az informatikus kompetenciáján. Sok teendő adódik abból is, hogy a két szótár szóállománya és a szavak jelentésekre való tagolása nyilvánvalóan többé-kevésbé eltér egymástól. Elég, ha csak a kultúraspecifikus reáliákra gondolunk. Sokunk

kedvenc karácsonyi sütije, a *beigli* német szóból ered ugyan (Beugel = patkó), de arra, amit ma jelöl, nem találunk német szót a szótárakban. A magyar–német szótárban ilyenkor német nyelvű körülírást, definíciót lehet adni, de a német egynyelvűben semmi sem lesz, amivel a magyar címszót összelinkelhetnénk. Megoldásként marad, hogy a kétnyelvű szótár német nyelvű definíciója bekerül az egynyelvű szócikkek közé, címszó nélkül (ha technikailag kikerülhetetlen, címszóként valami sorszámozott helykitöltő elem állhat). Hasonlóan lehet eljárni a német reáliákkal is ellenkező irányban, magyar nyelvű definíciót adva, pl. a szintén karácsonyra sütött *Stollen* esetében.

Befejezésként röviden kitérek a hibrid szakszótárakra, ezek közül is konkrétan egyre, a *Wörterbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft (WSK)* című sorozatra, amely a de Gruyter gondozásában készül. 50 kötetet terveznek, ezek fele német, másik fele angol nyelvű. A munka már évek óta folyik, az elkészült szócikkek máris olvashatók online változatban (Schierholz–Wiegand, 2013). Az egész nyomtatva is megjelenik, az első kötet (Schierholz–Uzonyi) várhatóan 2018-ban.

Egy példa:

Adjektivangabe

fakultativer, nicht subklassenspezifischer Satellit eines Adjektivs.

▲ *adjective supplement*

facultative, non-subclass-specific satellite of an adjective.

Das Modell der Valenz, wonach alle Satzglieder vom Verb abhängig und in Ergänzungen und Angaben unterteilt werden, kann auf andere Wortarten übertragen werden: Auch Adj. und Nomen haben demnach eine Valenz und können jeweils Ergänzungen an sich binden, die zum Teil von einem Verb vererbt sind.

[...]

Die Bezeichnung *Angabe* für nomen- oder adjektiv-dependente Einheiten ist nicht allgemein anerkannt. *Adjektivangabe* ist ein eher idiosynkratischer Terminus, der den syntaktischen Bezug des Ausdrucks angibt. Es handelt sich dabei nicht um eine Angabe im Sinn der Valenztheorie. Zugrunde liegt wohl der Gedanke, dass diese Ausdrücke abgesunkene Satzangaben sind.

[HJH]³

↔ Adjektivergänzung

→ Nomenangabe || freie Angabe || Angabe || Satellit

→ Adjektiv

 ENGEL, U. [1996] Deutsche Grammatik. 3., korr. Aufl. Heidelberg

Mitől hibrid ez a szótár? Természetesen elsősorban attól, hogy egyszerre egynyelvű és kétnyelvű. A német nyelvű szócikkek címszavai németek, ezekhez

német nyelvű definíciókat kell megadni. Ez eddig egy egynyelvű szótár jegyeit mutatja. A német definíciók után azonban angol ekvivalenseket találunk, ami már a kétnyelvűség nyilvánvaló jele. Ráadásul az angol ekvivalensekhez angol definíciók is tartoznak, ami a kétnyelvű szótár célnyelvén belüli egynyelvűség megjelenése. Itt azonban a szócikkek többsége még nem fejeződik be – sőt, egyike sem, mert az utalások és a bibliográfia zárják le a szócikkeket, hacsak nem egyszerű utaló szócikkről van szó. Az angol definíció és az utalások közt azonban az esetek többségében még van valami, amit már csak terjedelménél fogva sem lehet észrevétlenül hagyni. Ez pedig nem más, mint egy lexikon szócikke, amelyet persze ugyanaz a szerző ír, aki az ekvivalenst és a definíciókat is megadja. Itt tehát nem a terminus jelentéséről vagy megfeleltetéséről van már szó, hanem a dolgról magáról. A szótár és a lexikon közötti különbségeket már sokan és sokféleképpen tárgyalták. Az azonban közismert tény, hogy ezek a műfajok valahogyan kombinálhatóak, összefésülhetnek egymással, ami a WSK esetében is megtörténik. Az egyik sorozatszerkesztő, Wiegand javasolt korábban erre a kevert műfajra egy érdekes metalexikográfiai terminust: "Allbuch", ami szó szerint fordítva kb. "mindenkönyv", esetleg "mindentár". Maradjunk inkább abban, hogy szótár és lexikon egyben. Ez viszont belefér a 'hibrid' általánosabb jelentésébe, tehát megállapíthatjuk, hogy a készülő WSK-sorozat több értelemben is hibrid műfajnak tekinthető. És végezetül, ismét felvéve az informatika fonalát, arra szeretnék még utalni, hogy ez a szótár elektronikus úton, távmunkában készül, és mind elektronikus, mind nyomtatott formában használható lesz. Sok ország nyelvészei munkálkodnak rajta, akik nemegyszer nemhogy egymást, de még a megbízóikat vagy főszerkesztőiket sem látták. Ennek előfeltétele az akár otthonról is elérhető kiadói szerkesztői rendszer, amely számos hibalehetőséget segít kiküszöbölni. Hibázni azért bőven lehet, főleg a formai előírások tekintetében, de többek között azért vannak a szerkesztők, hogy ezeket kezeljék.

A bemutatott szótárakkal és szótár-koncepciókkal remélhetőleg sikerült érzékeltetnem, hogy a nyomtatott szótárak technikai behatároltságából adódó csapdák és kezelési nehézségek az elektronikus szótárhasználat és szótárszerkesztés újszerű lehetőségei révén legalább részben kiküszöbölhetőek, és hogy ebben a környezetben, egymást kiegészítve, mind az egynyelvű, mind a kétnyelvű szótárak megőrizhetik, sőt, gazdagíthatják előnyös tulajdonságaikat.

Irodalom

- Abel, A. & Weber, V.** (2000) ELDIT – A Prototype of an Innovative Dictionary. In: Evert, S., Heid, U., Lehmann, E. & Rohrer, Ch. (eds.): *Proceedings of the Ninth EURALEX International Congress, Stuttgart, Germany, 8 - 12 August 2000*. Stuttgart: Universität Stuttgart, Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung. 807-818.
- Eőry V.** (2010) *Magyar értelmező szótár diákoknak – Szómagyarázatok példamondatokkal*. Budapest: Tinta. http://www.tankonyvtar.hu/en/tartalom/tinta/TAMOP-4_2_5-09_Magyar_ertelmezo_szotar_diakoknak/adatok.html
- Gamper, J. & Knapp, J.** (2003) A Data Model and its Implementation for a Web-Based Language Learning System. In: Hencsey, G. & White, B. (eds.) *Proceedings of the 12th International World*

- Wide Web Conference (WWW2003). Budapest, Hungary, 20 – 24 May 2003.* Budapest: Hungarian Academy of Sciences, Computer and Automation Research Institute. 217-225.
- Grétsy L. & Kemény G.** (szerk.) (1992) *Képes diákszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Halász E., Földes Cs. & Uzonyi P.** (2002) *Magyar–német szótár. Ungarisch-deutsches Wörterbuch.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hartmann, R. R. K.** (1994) Bilingualised versions of learners' dictionaries. In: *Fremdsprachen lehren und lernen*, 23. pp. 206-220.
- Herpiö, M.** (2001) GlobalDix: a Unique Multilingual Dictionary for the Worldwide Market. In: *Kernerman Dictionary News*, 9. Israel: K Dictionaries.
- Hornby, A. S. et al.** (1970) *The Advanced Learner's Dictionary: English-English-Chinese.* Hong Kong: Oxford University Press.
- Hornby, A. S. et al.** (1986) *Oxford Student's Dictionary for Hebrew Speakers.* Oxford: University Press.
- Kernerman, I. J.** (2002) Electronic Applications of the Semi-Bilingual Dictionary. In: Braasch, A. & Povlsen, C. (eds.) *Proceedings of the Tenth EURALEX International Congress, Copenhagen, Denmark, 13 - 17 August 2002.* Copenhagen: Center for Sprogteknologi. 615-621.
- Kernerman, L.** (1994) The Advent of the Semi-Bilingual Dictionary. In: *Kernerman Dictionary News*, Number 1, July 1994. URL: <http://kictionaries.com/index.html#news>
- Laufer, B.** (1995) A Case for a Semi-Bilingual Dictionary for Productive Purposes. In: *Kernerman Dictionary News*, Number 3, July 1995. URL: <http://kictionaries.com/index.html#news>
- Laufer, B. & Kimmel, M.** (1997) Bilingualised dictionaries. How learners really use them. In: *System* 25, 3. pp. 361-369.
- Laufer, B. & Melamed, L.** (1994) Monolingual, Bilingual and 'Bilingualised' Dictionaries: Which are More Effective, for What and for Whom? In: *Euralex 1994: Proceedings of International Congress on Lexicography.* Amsterdam: The Congress. 565-576. URL: http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex1994/64_Euralex_Batia%20Lauf%20er%20and%20Linor%20Melamed%20-%20Monolingual,%20Bilingual%20and%20Bilingualised%20Dictionaries.pdf
- Lew, R.** (2004) *Which dictionary for whom? Receptive use of bilingual, monolingual and semi-bilingual dictionaries by Polish learners of English.* Poznań: Motivex.
- LGWDaF** (²2000) *Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache.* Berlin/München: Langenscheidt.
- Lo Cascio, V.** (2006) *Grande Dizionario Elettronico Italiano-Neerlandese/Neerlandese Italiano.* Amstelveen: Foundation Italded.
- Lo Cascio, V. & Nijpels, E.** (2006) Grande Dizionario Elettronico Italiano-Neerlandese/Neerlandese-Italiano. Fondazione Italded Amstelveen (Olanda) 2005. In: Corino, E., Marelllo, C. & Onesti, C. (eds.) *Atti del XII Congresso Internazionale di Lessicografia, Torino, 6-9 settembre 2006. Proceedings. XII EURALEX International Congress.* Alessandria: Edizioni dell'Orso. 543-548. URL: http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2006/067_2006_V1_Vincenzo%20Lo%20CASCIO,Elisabeth%20NIJPELS_Grande%20Dizionario%20Elettronico%20Italiano_Neerlandese.pdf
- LTWDaF** (2010) *Langenscheidt Taschenwörterbuch Deutsch als Fremdsprache.* Berlin/München: Langenscheidt.
- Magay T.** (szerk.) (2003) *Password. English–Hungarian Lerner's Dictionary. Angol–magyar tanulói szótár.* Tel-Aviv/Budapest: K Dictionaries Ltd / Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Müller, W. et al.** (1993) *Duden: Německý výkladový slovník s českými ekvivalenty.* Prag: Mladá fronta.
- Nakamoto, K.** (1995) Monolingual or Bilingual, that is not the Question: the 'Bilingualised' Dictionary. In: *Kernerman Dictionary News*, Number 2, January 1995. URL: <http://kictionaries.com/index.html#news>
- OWP** (2000) *Oxford Wordpower. Dictionary for learners of English* (ed. by Steel, M.). Oxford: University Press.

- Piotrowski, T.** (1989) Monolingual and bilingual dictionaries: Fundamental differences. In: Ticko, M. (ed.) *Lerner's dictionaries: State of the art*. Singapore: SEAMEO Regional Language Centre. 72-83.
- Pujol, D., Masnou, J. & Corrius, M.** (2008) Pedagogical Criteria for Effective Foreign Language Learning: A New Dictionary Model. In: Bernal, E. & DeCesaris, J. (eds.) *Proceedings of the XIII EURALEX International Congress (Barcelona, 15-19 July 2008)*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada. 763-769. URL: http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2008/067_Euralex_2008_Didac%20Pujol_Joan%20Masnou_Montse%20Corrius_Pedagogical%20Criteria%20for%20Effective%20Foreign%20Language%20Learning_A%20N.pdf
- Ripfel, M. & Wiegand, H. E.** (1988) Wörterbuchbenutzungsforschung. Ein kritischer Bericht. In: *Studien zur neuhochdeutschen Lexikographie VI, 2. Teilband*. Hildesheim/Zürich / New York: Olms (=Germanistische Linguistik 87-90). 492-520.
- Schierholz, S. J. & Uzonyi, P.** (eds.) *Grammatik* (WSK Band 1). Berlin/New York: de Gruyter (megjelenés alatt).
- Schierholz, S. J. & Wiegand, H. E.** (eds in chief) (2013) *Wörterbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft (WSK) Online*. de Gruyter. URL: <https://www.degruyter.com/view/db/wsk>
- Snell-Hornby, M.** (1987) Towards a learner's bilingual dictionary. In: Cowie, A. (ed.) *The Dictionary and the Language Learner*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 159-170.
- Stock, R.** (1997) The Innovative Pass-Q-Word. In: *Kernerman Dictionary News, 6*. Israel: Password Publishers.
- Tomaszczyk, J.** (1983) On bilingual dictionaries: The case for bilingual dictionaries for foreign language learners. In: Hartmann, R. R.K. (ed) *Lexicography: Principles and practice*. London: Academic Press. 41-51.

Jegyzetek

¹ URL: <http://kdictionaries-online.com/#&&DictionaryEntry=&SearchMode=Entry> (utolsó megtekintés: 2017. 10. 11.).

² URL: <http://eldit.eurac.edu/dicturl?from=startdict&todo=getit&toCreate=simple&file-name=Frames.html&newID=it.n.empty.1> (utolsó megtekintés: 2017. 10. 10.).

³ A szócikk szerzője, Hans Jürgen Heringer nevének rövidítése.